UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kahdeksas jaosto)

27 päivänä huhtikuuta 2023*

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajansuoja – Direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – 6 ja 7 artikla – Valuuttamääräiset lainasopimukset – Lainasopimuksen kohtuuttomasta ehdosta johtuneen sopimuksen pätemättömäksi toteamisen oikeudelliset seuraukset – Sopimusehto, jolla valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi

Asia C-705/21

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Győri Ítélőtábla (Győrin alueellinen ylioikeus, Unkari) on esittänyt 10.11.2021 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 23.11.2021, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

MJ

vastaan

AxFina Hungary Zrt.,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kahdeksas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Safjan sekä tuomarit N. Piçarra ja N. Jääskinen (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: J. Kokott,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– MJ, edustajanaan L. Marczingós, ügyvéd,

– AxFina Hungary Zrt., edustajanaan T. L. Horváth, ügyvéd,

– Unkarin hallitus, asiamiehinään M. Z. Fehér ja K. Szíjjártó,

– Euroopan komissio, asiamiehinään N. Ruiz García ja Zs. Teleki,

* Oikeudenkäyntikieli: unkari.

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29) 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat MJ ja AxFina Hungary Zrt. (jäljempänä AxFina) ja joka koskee sen oikeudellisia seurauksia, että ulkomaan valuutassa myönnettyä lainaa, joka on kuitenkin maksettava takaisin kansallisessa valuutassa, koskeva sopimus on todettu pätemättömäksi sellaisen sopimusehdon kohtuuttomuuden vuoksi, jolla valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

4 Sen 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.”

Unkarin oikeus

5 Vuoden 1959 siviililain nro IV (Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa (jäljempänä siviililaki), 231 §:n 1 momentissa säädettiin, että ellei toisin ole sovittu, rahamääräinen velka on suoritettava velvoitteen suorituspaikan valuutassa.

6 Siviililain 232 §:n 1 ja 2 momentin mukaan sopimussuhteissa maksetaan korkoa, jollei lailla toisin säädetä, ja sovellettavan korkokannan on oltava keskuspankin soveltaman korkokannan mukainen.

7 Tämän lain 237 §:n 1 momentin mukaan tilanteissa, joissa sopimus on pätemätön, on palautettava ennen sopimuksen tekoa vallinnut tilanne.

8 Lain 237 §:n 2 momentissa säädetään, että mikäli ennen sopimuksen tekoa vallinneen tilanteen palauttaminen on mahdotonta, tuomioistuin voi todeta sopimuksen pysyvän voimassa siihen saakka, kunnes se on antanut ratkaisunsa. Tämän säännöksen mukaan pätemätön sopimus voidaan todeta päteväksi, jos pätemättömyysperuste voidaan poistaa. Tällaisessa tilanteessa on määrättävä mahdollisesti ilman vastasuoritusta jäävien suoritusten palauttamisesta.

9 Tietyistä kuluttajien kanssa tehtyjen lainasopimusten valuutan muuntamiseen ja niiden korkoja koskeviin sääntöihin liittyvistä kysymyksistä vuonna 2014 annetun lain nro LXXVII (az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény) säännösten nojalla valuuttamääräisiä lainasopimuksia muutettiin tulevaisuuteen nähden 1.2.2015 alkavin vaikutuksin. Unkarin lainsäätäjä on tällä lailla säätänyt muun muassa vielä jäljellä olevien valuuttamääräisten saatavien muuntamisesta laissa säädettynä päivänä forinttimääräisiksi ja kriteereistä, joiden mukaisesti niissä sovellettava korkokanta on vahvistettava.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

10 Pääasiassa valittajana oleva asianosainen teki 13.2.2008 AxFinan oikeudellisen edeltäjän kanssa laina- ja optiosopimuksen ostaakseen ajoneuvon. Lainan tosiasiallinen määrä oli 2 830 000 Unkarin forinttia (HUF) (n. 7 126 euroa), laina-aika oli 120 kuukautta ja lainalle sopimuskaudelta vahvistettu korko oli 920 862 HUF (n. 2 319 euroa).

11 Sopimuksessa määrättiin Sveitsin frangeissa (CHF) myönnettävästä lainasta, joka oli maksettava takaisin Unkarin forinteissa. Unkarin forintin ja Sveitsin frangin välisen vaihtokurssin vaihtelu vaikutti pääasian valittajan takaisinmaksuvelvollisuuteen, ja hän jatkoi lyhennysten maksamista kuukausittain elokuuhun 2015 saakka.

12 Győri Ítélőtábla (Győrin alueellinen ylioikeus, Unkari), joka on pyytänyt ennakkoratkaisua, totesi sopimuksen pätemättömäksi sillä perusteella, että sopimusehto, jolla valuuttakurssiriski oli asetettu kuluttajan kannettavaksi, oli kohtuuton.

13 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee lisäksi, että sovellettavan Unkarin lainsäädännön mukaan kyseessä oleva lainasopimus oli pätemätön myös sellaisen ehdon vuoksi, jonka mukaan varojen luovuttamiseen sovellettiin ostokurssia, kun taas lainan lyhentämiseen sovellettiin myyntikurssia tai jonkin muun tyyppistä vaihtokurssia kuin se, jota sovellettiin varojen luovuttamiseen.

14 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin totesi sopimuksen pätemättömäksi, minkä jälkeen Szomabathelyi Törvényszékissä (Szombathelyn alioikeus, Unkari) vireillä ollutta menettelyä jatkettiin sen määrittämiseksi, mitkä ovat sopimuksen pätemättömäksi toteamisen oikeusvaikutukset.

15 Asia tuli uudelleen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltäväksi valituksen perusteella.

16 Se katsoo, ettei kyseessä olevaa lainasopimusta voida täyttää, jos sivuutetaan edellä 12 kohdassa tarkoitettu kohtuuton ehto.

17 Sopimuksen pätemättömäksi toteamisen oikeusvaikutusten osalta se viittaa siihen, että Unkarin oikeuskäytännössä noudatetaan pääosin Kúrian (ylin tuomioistuin, Unkari) neuvoa-antavan kollegion 19.6.2019 antamassa lausunnossa omaksuttua kantaa, joka ei ole muodollisesti sitova.

18 Tämän lausunnon mukaan ainut mahdollinen sovellettava oikeudellinen seuraus tilanteessa, jossa lainasopimus sisältää kohtuuttoman ehdon, jolla valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi, on todeta sopimus Unkarin oikeuden nojalla päteväksi.

19 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tekee tämän osalta selkoa siitä, että ainoastaan silloin, kun sopimuksen pätemättömyysperustetta ei voida poistaa, asiaa käsittelevä tuomioistuin voi todeta sopimuksen pysyvän toistaiseksi voimassa siihen päivään saakka, jona se antaa ratkaisunsa, mikä johtaa välttämättä sopimuksen purkautumiseen tulevaisuuteen nähden. Tässä yhteydessä pätemättömyysperusteen poistaminen merkitsee kuluttajan kannalta sitä, että kohtuuttomaan ehtoon perustuva vaihtokurssiriski poistetaan kokonaan (laina muunnetaan forinttimääräiseksi tuomioistuimen päätöksellä) tai osittain (vaihtokurssiriskille vahvistetaan yläraja tuomioistuimen päätöksellä) todellisuudessa muuttamalla sopimuksen sisältöä. Kumpikaan sopimuspuoli ei näin saa suhteetonta varallisuusetua.

20 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii kuitenkin, voidaanko tätä lähestymistapaa pitää direktiivin 93/13 mukaisena, kun otetaan huomioon erityisesti direktiivin 93/13 6 ja 7 artiklan tulkintaa koskeva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö.

21 Lisäksi se pohtii sitä, voiko kansallinen tuomioistuin todeta päteväksi lainasopimuksen, joka sisältää kohtuuttoman ehdon, jolla valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi, ja korvata tämän kohtuuttoman ehdon niillä siviililain säännöksillä, jotka koskevat lainan lyhennysvaluuttaa, koronmaksua sopimussuhteissa ja korkokannan määrittämistä.

22 Győri Ítélőtábla on tämän vuoksi päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Ovatko [direktiivin 93/13] 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta esteenä kansallisen oikeuden tulkinnalle, jonka mukaan kuluttajasopimuksessa käytettyyn kohtuuttomaan sopimusehtoon perustuvan pätemättömyyden oikeudellisena seurauksena on siinä tapauksessa, että kohtuuttomaksi katsottu sopimusehto koskee suorituksen pääkohdetta eikä (laina)sopimus voi näin pysyä voimassa ilman kohtuuttomaksi todettua ehtoa, se, että kansallinen tuomioistuin – todettuaan sopimuksen kokonaisuudessaan pätemättömäksi, jolloin kyseistä sopimusta ei voida pitää kokonaisuudessaan voimassa eikä se voi tuottaa kuluttajaan nähden sitovia oikeusvaikutuksia –

a) toteaa sopimuksen päteväksi muuntamalla sopimuksen pääkohteena olevan lainan laskentavaluutan Unkarin forinteiksi ja korvaa tämän laskentavaluutassa ilmaistun määrän forinttimäärällä, jonka kuluttaja on todellisuudessa saanut lainanantajalta, ja vahvistaa näin määritetylle pääomalle kertyvän vuotuisen koron eri tavalla kuin jos se olisi laskettu pätemättömäksi todetun sopimuksen perusteella, jotta alun perin sopimusta tehtäessä vahvistettu vuotuinen korkokanta vastaisi pankkien välisessä lainanannossa Unkarissa viitekorkona sovellettua korkokantaa (BUBOR), korotettuna tämän ja alkuperäisessä (valuuttamääräisessä) lainasopimuksessa vahvistetun korkokannan välisellä erotuksella?

b) toteaa sopimuksen päteväksi vahvistamalla ulkomaan valuutan ja Unkarin forintin väliselle vaihtokurssille enimmäismäärän eli rajaamalla kuluttajan kannettavaksi todellisuudessa koituvan, kohtuuttomasta sopimusehdosta johtuvan vaihtokurssiriskin tasolle, jonka tuomioistuin katsoo kohtuulliseksi ja jonka kuluttaja olisi sen mukaan voinut ottaa

huomioon sopimusta tehdessään, ja jättää ennalleen sopimuksessa vahvistetun korkokannan myöhemmin annetulla lailla sitovasti vahvistettuun valuutan forinteiksi muuntamispäivään saakka?

2) Onko 1 kohdan a alakohdassa muotoiltuun kysymykseen annettavan vastauksen kannalta merkitystä sillä, että Unkarin oikeuden mukainen päteväksi toteaminen
   a) tapahtuu sellaisessa tosiasiallisessa tilanteessa, jossa sopimus on vielä voimassa osapuolten välillä, eli kun sopimuksen voimassa pitämisellä pyritään osapuolten välisen oikeussuhteen säilyttämiseen tulevaisuuteen nähden siten, että kohtuuttomaksi katsotut sopimusehdot korjataan taannehtivin vaikutuksin – ja lasketaan samalla uudelleen kyseiseen ajankohtaan saakka tehdyt suoritukset muutettujen ehtojen mukaisesti – myös siksi, että kuluttajaa suojattaisiin sellaisilta erityisen haitallisilta seurauksilta, joita voisi aiheutua velvollisuudesta maksaa välittömästi lainan pääoma kerralla takaisin?
   b) tapahtuu sellaisessa tosiasiallisessa tilanteessa, jossa osapuolten välillä ei enää ole sopimusta, jota olisi arvioitava sopimusehdon kohtuuttomuuden kannalta, koska sopimuksen voimassaolo on jo päättynyt tai koska lainanantaja on jo aiemmin irtisanonut sopimuksen suorittamatta jääneiden lyhennysten vuoksi tai katsottuaan suoritetun maksun riittämättömäksi taikka koska todellisuudessa tilanne on joka tapauksessa se, ettei kumpikaan osapuolista pidä enää sopimusta pätevänä eikä sen pätemättömyyttä voida enää tuomioistuimen antaman ratkaisun vuoksi riitauttaa, eli tilanteessa, jossa sopimuksen toteaminen päteväksi taannehtivin vaikutuksin ei palvele kuluttajan etuja pysyttää sopimus vaan sitä, että vastavuoroiset velvoitteet saadaan tilitetyiksi ja oikeussuhde päätetyksi korjaamalla kohtuuttomaksi todettu sopimusehto (tai kohtuuttomiksi todetut sopimusehdot)?

3) Jos unionin tuomioistuin vastaa 1 kohdan a ja b alakohdassa muotoiltuihin kysymyksiin myöntävästi – 2 kohdassa esiin tuotuja näkökohtia unohtamatta –, ovatko [direktiivin 93/13] asian kannalta merkitykselliset säännökset esteenä 2 kohdan a alakohdassa kuvatussa tosiasiallisessa tilanteessa sille, että sopimus pidetään voimassa aina lainsäätäjän forinteiksi muuntamisesta antamassa laissa säädettyyn muuntopäivään saakka korvaamalla [pätemättömät sopimusmääräykset] sellaisilla kansallisilla oikeussäännöillä, joiden mukaan

   – ellei toisin ole sovittu (käsiteltävässä asiassa pätemättömästi), rahamääräiset saatavat on maksettava velvoitteen täyttämispaikan virallisessa valuutassa

   – sopimussuhteissa maksetaan korkoa, jollei laissa toisin säädetä

   – korkokanta on keskuspankin peruskorko, jollei laissa toisin säädetä?”

Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen

23 AxFina ja Unkarin hallitus ovat tuoneet esiin epäilynsä ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisen edellytysten täyttymisen osalta.

24 AxFinan mukaan ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää unionin tuomioistuinta arvioimaan Unkarin oikeuden yhteensopivuutta unionin oikeuden kanssa, mikä kuuluu yksinomaan kyseisen kansallisen tuomioistuimen toimivaltaan. Esitetyt kysymykset eivät myöskään täytä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 94 artiklan c alakohdassa tarkoitettuja

selkeyden ja täsmällisyyden vaatimuksia. Tilanne on AxFinan mukaan tämä yhtäältä niiden syiden osalta, joiden vuoksi mainittu tuomioistuin on esittänyt nämä kysymykset, ja toisaalta toisen kysymyksen kannalta merkityksellisten unionin oikeussääntöjen yksilöinnin osalta.

25 Unkarin hallitus katsoo, että toinen kysymys on hypoteettinen, koska se koskee tilannetta, joka ei liity käsiteltävän pääasian tosiseikkoihin, eli tilannetta, jossa kyseessä olevan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä on voimassa sopimus.

26 On syytä muistaa, että jotta unionin tuomioistuin voisi antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllisen tulkinnan unionin oikeudesta, unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 94 artiklan c alakohdassa määrätään, että ennakkoratkaisupyynnön on sisällettävä selostus niistä syistä, joiden vuoksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on ryhtynyt tarkastelemaan kysymystä unionin oikeuden tiettyjen säännösten tulkinnasta tai pätevyydestä, sekä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toteama yhteys kyseisten säännösten ja pääasian oikeudenkäynnissä sovellettavien kansallisen oikeuden säännösten välillä (tuomio 31.3.2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, 27 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

27 Unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta, jolloin olettamana on, että niillä on merkitystä. Jos siis esitetty kysymys koskee unionin oikeussäännön tulkintaa tai pätevyyttä, unionin tuomioistuimella on lähtökohtaisesti velvollisuus vastata siihen, paitsi jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä pääasian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen tai jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyyn kysymykseen (tuomio 31.3.2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

28 Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti todettu myös, että SEUT 267 artiklassa tarkoitetussa menettelyssä, joka perustuu kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen tehtävien selkeään jakoon, yksinomaan kansallinen tuomioistuin on toimivaltainen tulkitsemaan ja soveltamaan kansallista lainsäädäntöä ja että unionin tuomioistuin on toimivaltainen lausumaan ainoastaan unionin säädöksen tulkinnasta tai pätevyydestä niiden tosiseikkojen perusteella, jotka kansallinen tuomioistuin sille ilmoittaa (tuomio 31.3.2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, 29 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee tässä tapauksessa, että pääasian oikeudenkäynnissä on kyse siitä, mitä seuraa oikeudellisesti siitä, että ulkomaan valuutassa myönnettyä lainaa, joka on kuitenkin maksettava takaisin kansallisessa valuutassa, koskeva sopimus on todettu pätemättömäksi sellaisen ehdon kohtuuttomuuden vuoksi, jolla valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa kolmella ennakkoratkaisukysymyksellään selvittää, voidaanko tällaisessa asiayhteydessä lähestymistapaa, jossa noudatetaan Kúrian neuvoa-antavan kollegion 19.6.2019 antamaa lausuntoa, jonka mukaan kansallisten tuomioistuinten olisi todettava tällainen sopimus päteväksi mukauttamalla kuluttajan velvoitteita sopimuksen sisältöä muuttamalla, pitää direktiivin 93/13 mukaisena.

30 Erityisesti toisen kysymyksen osalta on todettava, että siinä tarkoitettuihin mahdollisiin tilanteisiin kuuluu myös se, jossa kyseessä olevan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä ei enää ole voimassa sopimusta, ja että nämä tilanteet täydentävät direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan tulkintaa koskevassa ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitettuja tilanteita.

31 Näiden seikkojen perusteella ei voida katsoa, että on ilmeistä, ettei esitetyillä kysymyksillä ole merkitystä pääasian ratkaisemisen kannalta tai että esiin tuotu ongelma on luonteeltaan hypoteettinen.

32 On siis katsottava, että ennakkoratkaisupyyntö voidaan ottaa tutkittavaksi.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

33 Todettakoon aluksi, että ennakkoratkaisupyynnön mukaan sopimusehdolla, jonka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on katsonut kohtuuttomaksi, valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi. Tämän tuomioistuimen mukaan kyseinen ehto liittyy pääasiassa kyseessä olevan lainasopimuksen pääkohteeseen, joten se on mainitun ehdon kohtuuttomuuden toteamisen johdosta todennut sopimuksen pätemättömäksi. Se on tässä yhteydessä pohtinut, mitä vaikutuksia sopimuksen pätemättömyydellä on ajanjaksolla, joka alkaa sopimuksen tekemisestä 13.2.2008 ja jatkuu sen määräajan päättymiseen 1.2.2015, joka Unkarin lainsäädännössä on vahvistettu valuuttamääräisten lainasopimusten muuntamiselle forinttimääräisiksi.

34 Ennakkoratkaisukysymyksiin on vastattava näiden huomioiden pohjalta.

Ensimmäinen ja toinen kysymys

35 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ensimmäinen ja toinen kysymys, joita on tarkasteltava yhdessä, koskevat asiallisesti sitä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että kun sopimusehto, jolla valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi, johtaa kohtuuttomuutensa vuoksi sellaisen ulkomaan valuutassa myönnettyä mutta kansallisessa valuutassa takaisin maksettavaa lainaa koskevan sopimuksen pätemättömyyteen, johon tämä sopimusehto on otettu, tällainen sopimus todetaan päteväksi ja että kyseisestä ehdosta johtuvien kuluttajan velvoitteiden sisältöä mukautetaan muuntamalla kyseisen sopimuksen valuutta ja muuttamalla siinä vahvistettua korkokantaa tai asettamalla kyseisen valuutan vaihtokurssille yläraja.

36 Aluksi on todettava, että koska ennakkoratkaisupyynnössä ei ole riittävästi tietoja siitä, mikä merkitys ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen vastattaessa on sillä, että kyseessä olevan lainasopimuksen pätevyyden toteamisen ja tämän sopimuksen kohtuuttomaksi todetusta sopimusehdosta johtuvien kuluttajan velvoitteiden mukauttamisen tarkoituksena on antaa kansalliselle tuomioistuimelle mahdollisuus ratkaista asianomaisten elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan vastavuoroiset velvoitteet ja päättää niiden välillä voimassa ollut oikeussuhde, näitä kahta kysymystä ei ole tarpeen tutkia tältä kannalta.

37 Sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamisen vaikutusten osalta on kuitenkin muistettava, että unionin lainsäätäjä on direktiivillä 93/13 pyrkinyt sopimuspuolten välisen tasapainon palauttamiseen siten, että sopimus kokonaisuutena pidetään lähtökohtaisesti voimassa, eikä siihen, että pätemättömiksi todetaan kaikki kohtuuttomia ehtoja sisältävät sopimukset (tuomio 31.3.2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, 54 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

38 Unionin tuomioistuin on todennut direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa tulkitessaan, että kun kansallinen tuomioistuin toteaa elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä sopimuksessa olevan kohtuuttoman ehdon pätemättömäksi, kyseinen tuomioistuin ei voi täydentää kyseistä sopimusta muuttamalla ehdon sisältöä (tuomio 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

39 Lähtökohtaisesti on siis katsottava, ettei kohtuuttomaksi todettu sopimusehto ole koskaan ollut olemassa, minkä vuoksi sillä ei voi olla vaikutuksia kuluttajaan nähden. Näin ollen siitä, että tällainen ehto todetaan kohtuuttomaksi tuomioistuimessa, on lähtökohtaisesti seurattava sen oikeudellisen ja tosiasiallisen tilanteen palauttaminen, jossa kuluttaja olisi, jos tällaista ehtoa ei olisi ollut olemassa, muun muassa siten, että käyttöön otetaan oikeus sellaisten perusteettomien etujen palautukseen, jotka elinkeinonharjoittaja on saanut kuluttajan vahingoksi tällaisen kohtuuttoman ehdon perusteella (ks. vastaavasti tuomio 31.3.2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, 50 ja 55 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

40 Kuten unionin tuomioistuin on todennut, näin on siksi, että mikäli kansallisen tuomioistuimen sallittaisiin muuttaa kuluttajasopimuksessa olevien kohtuuttomien ehtojen sisältöä, olisi tämä omiaan haittaamaan direktiivin 93/13 7 artiklassa tarkoitetun pitkän aikavälin tavoitteen toteutumista eli sitä, että kohtuuttomien sopimusehtojen käyttö saataisiin loppumaan näissä sopimuksissa. Tällainen mahdollisuus nimittäin myötävaikuttaisi sen ehkäisevän vaikutuksen poistumiseen, joka kohdistetaan elinkeinonharjoittajiin jättämällä yksinkertaisesti soveltamatta tällaisia kohtuuttomia ehtoja kuluttajiin nähden, koska elinkeinonharjoittajat olisivat taipuvaisia jatkamaan tällaisten ehtojen käyttämistä tietoisina siitä, että vaikka ehdot julistettaisiin pätemättömiksi, kansallinen tuomioistuin voisi kuitenkin täydentää sopimusta tarvittavilta osin näiden elinkeinonharjoittajien etujen takaamiseksi (ks. vastaavasti tuomio 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

41 Jotta tätä tavoitetta ei vaarannettaisi, kansallinen tuomioistuin ei näin ollen voi korjata sopimuksen pätemättömyyttä, joka johtuu tietyn sopimukseen otetun ehdon kohtuuttomuudesta, toteamalla sopimuksen päteväksi ja muuttamalla samalla sopimuksen valuutan ja sopimuksessa vahvistetun korkokannan tai asettamalla ylärajan kyseisen valuutan vaihtokurssille. Tällainen tuomioistuimen puuttuminen asiaan merkitsisi viime kädessä kyseisen ehdon sisällön muuttamista ja olisi näin ollen vastoin tämän tuomion edellisessä kohdassa mainittua oikeuskäytäntöä.

42 Toiseksi on huomattava, että oikeuskäytännöstä käy kuitenkin ilmi, että silloin, kun – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – kyseessä oleva lainasopimus on todettava kokonaisuudessaan pätemättömäksi sen jälkeen, kun kohtuuton ehto on poistettu, tällainen sopimusehto voidaan poikkeuksellisesti poistaa ja korvata kansallisen oikeuden dispositiivisella säännöksellä tai säännöksellä, jota voidaan soveltaa, jos osapuolet ovat tästä sopineet. Tämä on mahdollista vain tilanteissa, joissa sopimuksen toteamisesta kokonaisuudessaan pätemättömäksi aiheutuisi erityisen haitallisia vaikutuksia kuluttajalle, jolloin negatiivinen seuraamus kohdistuisi kuluttajaan (ks. vastaavasti tuomio 31.3.2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

43 Unionin tuomioistuin on todennut tätä silmällä pitäen, että kansallisen tuomioistuimen on voitava tarvittaessa hyväksyä vaatimus lainasopimuksen toteamisesta pätemättömäksi valuuttakurssiriskiä koskevan ehdon kohtuuttomuuden perusteella silloin, kun ehto on todettu kohtuuttomaksi eikä tämä sopimus voi pysyä voimassa ilman mainittua ehtoa (ks. vastaavasti tuomio 14.3.2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, 56 kohta).

44 Tässä yhteydessä on myös tuotava esiin se, että kun kansallinen tuomioistuin katsoo, että kyseessä olevan lainasopimuksen pätemättömäksi toteamisella on kuluttajaan kohdistuvia negatiivisia seuraamuksia edellä 42 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla, kyseessä olevan kohtuuttoman ehdon korvaamista kansallisen oikeuden dispositiivisilla säännöksillä ei ole pidettävä ainoana direktiivin 93/13 mukaisena seurauksena (ks. vastaavasti tuomio 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, 39 ja 40 kohta).

45 Unionin tuomioistuin on todennut, että silloin, kun ei ole olemassa kansallisen oikeuden dispositiivista säännöstä tai säännöstä, jota sovellettaisiin, jos sopimuspuolet sopisivat mainittujen kohtuuttomien sopimusehtojen korvaamisesta, on katsottava, että jos kuluttaja ei ole ilmaissut tahtoaan pitää kohtuuttomat sopimusehdot voimassa ja jos sopimuksen pätemättömäksi toteamisesta aiheutuisi kuluttajalle erityisen haitallisia vaikutuksia, kuluttajansuojan korkea taso, joka direktiivin 93/13 mukaan on varmistettava, edellyttää, että jotta sopimuspuolten molemminpuolisten oikeuksien ja velvollisuuksien välinen todellinen tasapaino voidaan palauttaa, kansallisen tuomioistuimen on ryhdyttävä koko kansallinen oikeutensa huomioon ottaen kaikkiin toimiin, jotka ovat tarpeen kuluttajan suojaamiseksi erityisen haitallisilta vaikutuksilta, joita kyseessä olevan lainasopimuksen pätemättömäksi toteamisesta voi aiheutua muun muassa sen vuoksi, että elinkeinonharjoittajan saatava kuluttajalta erääntyy välittömästi maksettavaksi (tuomio 31.3.2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

46 Unionin tuomioistuin on siten voinut tietyissä olosuhteissa katsoa, ettei mikään ole esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin kehottaa asianosaisia neuvottelemaan, kunhan se vahvistaa näiden neuvottelujen puitteet ja kunhan niillä pyritään luomaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille todellinen tasapaino, jossa otetaan huomioon erityisesti direktiivin 93/13 taustalla oleva kuluttajansuojan tavoite (ks. vastaavasti tuomio 25.11.2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, 42 kohta).

47 Unionin tuomioistuin on lisäksi täsmentänyt, että jos kansallinen tuomioistuin katsoo lainasopimuksen luonteen huomioon ottaen, ettei ole mahdollista palauttaa tilannetta, jossa sopimuspuolet olisivat olleet, jos niiden välistä sopimusta ei olisi tehty, sen on varmistettava, että kuluttaja on viime kädessä tilanteessa, jossa hän olisi ollut, jos kohtuuttomaksi todettua ehtoa ei olisi koskaan ollut olemassa (tuomio 31.3.2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, 57 kohta).

48 Kansallinen tuomioistuin voi siis kuluttajan etujen turvaamiseksi määrätä muun muassa, että luotonantaja palauttaa kohtuuttomaksi todetun ehdon perusteella perusteettomasti perimänsä summat kuluttajalle, ja tällainen takaisinmaksu tapahtuu näin perusteettoman edun perusteella (ks. vastaavasti tuomio 31.3.2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, 58 kohta).

49 On kuitenkin muistettava, että tuomioistuimen toimivalta ei voi ylittää sitä, mikä on ehdottoman välttämätöntä sopimuspuolten välisen sopimustasapainon palauttamiseksi ja siten kuluttajan suojelemiseksi erityisen haitallisilta vaikutuksilta, joita kyseessä olevan lainasopimuksen pätemättömäksi toteamisesta voi aiheutua (tuomio 31.3.2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, 59 kohta).

50 Ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että nämä säännökset ovat esteenä sille, että kun sopimusehto, jolla valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi, johtaa kohtuuttomuutensa vuoksi sellaisen ulkomaan valuutassa myönnettyä mutta kansallisessa valuutassa takaisin maksettavaa lainaa koskevan sopimuksen pätemättömyyteen, johon tämä sopimusehto on otettu, tämä sopimus todetaan päteväksi ja että kyseisestä ehdosta johtuvien kuluttajan velvoitteiden sisältöä mukautetaan muuntamalla kyseisen sopimuksen valuutta ja muuttamalla siinä vahvistettua korkokantaa tai asettamalla kyseisen valuutan vaihtokurssille yläraja.

Kolmas kysymys

51 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kolmas kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että tämä säännös on esteenä sille, että kun sopimusehto, jolla valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi, johtaa kohtuuttomuutensa vuoksi sellaisen ulkomaan valuutassa myönnettyä mutta kansallisessa valuutassa takaisin maksettavaa lainaa koskevan sopimuksen pätemättömyyteen, johon tämä sopimusehto on otettu, tämä sopimus pysytetään voimassa sen tekopäivän ja sellaisen kansallisen lainsäädännön voimaantulon välisen jakson ajan, jossa säädetään ulkomaan valuutassa myönnettyä lainaa koskevien sopimusten valuutan muuntamisesta kansalliseksi valuutaksi, korvaamalla kyseinen ehto kansallisen oikeuden säännöksillä, jotka koskevat lainan takaisinmaksuvaluuttaa, koronmaksua sopimussuhteissa ja korkokannan määrittämistä.

52 Kuten edellä 42 kohdassa on todettu, vaikka unionin tuomioistuin on katsonut, että kansallisella tuomioistuimella on mahdollisuus korvata lainasopimuksen kohtuuton ehto dispositiivisella kansallisen oikeuden säännöksellä, tämä mahdollisuus on kuitenkin rajattu poikkeuksellisiin tapauksiin eli tilanteisiin, joissa tuomioistuin joutuisi kyseisen kohtuuttoman ehdon pätemättömäksi toteamisen vuoksi toteamaan sopimuksen kokonaisuudessaan pätemättömäksi ja aiheuttamaan näin erityisen haitallisia vaikutuksia kuluttajalle, jolloin negatiivinen seuraamus kohdistuisi kuluttajaan.

53 Tällainen korvaamismahdollisuus, joka on poikkeus pääsäännöstä, jonka mukaan kyseessä oleva sopimus pysyy sen osapuolia sitovana vain siinä tapauksessa, että se voi olla olemassa ilman siihen sisältyviä kohtuuttomia ehtoja, koskee kuitenkin vain dispositiivisia tai sellaisia kansallisen oikeuden säännöksiä, joita sovelletaan, kun sopimuspuolet ovat tästä sopineet, ja perustuu erityisesti siihen, ettei tällaisten säännösten oleteta sisältävän kohtuuttomia sopimusehtoja (tuomio 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

54 Näiden säännösten oletetaan nimittäin ilmaisevan tasapainoa, jonka kansallinen lainsäätäjä on halunnut vahvistaa tiettyjen sopimusten osapuolten kaikkien oikeuksien ja velvollisuuksien välille niissä tapauksissa, joissa osapuolet eivät ole poikenneet kansallisen lainsäätäjän kyseisten sopimusten osalta säätämästä vakiosäännöstä tai ovat nimenomaisesti valinneet sellaisen säännön sovellettavuuden, jonka kansallinen lainsäätäjä on säätänyt tätä tarkoitusta varten (tuomio 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen)

55 Lisäksi tästä oikeuskäytännöstä seuraa, että sopimuksessa olevien kohtuuttomien ehtojen poistamisesta aiheutuvia aukkoja ei voida korjata pelkästään yleisluonteisten kansallisten säännösten perusteella (ks. vastaavasti tuomio 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, 62 kohta).

56 Kolmanteen kysymykseen on näin ollen vastattava, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että tämä säännös on esteenä sille, että kun sopimusehto, jolla valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi, johtaa kohtuuttomuutensa vuoksi sellaisen ulkomaan valuutassa myönnettyä mutta kansallisessa valuutassa takaisin maksettavaa lainaa koskevan sopimuksen pätemättömyyteen, johon tämä sopimusehto on otettu, tämä sopimus pysytetään voimassa sen tekopäivän ja sellaisen kansallisen lainsäädännön voimaantulon välisen jakson ajan, jossa säädetään ulkomaan valuutassa myönnettyä lainaa koskevien sopimusten valuutan muuntamisesta kansalliseksi valuutaksi, korvaamalla kyseinen ehto yleisluonteisilla kansallisen oikeuden säännöksillä, siltä osin kuin tällaisilla kansallisen oikeuden säännöksillä ei voida hyödyllisesti korvata kyseistä ehtoa siten, että kansallinen tuomioistuin vain korvaa sen ilman, että tämä edellyttäisi sen taholta puuttumista, joka merkitsisi sopimukseen otetun kohtuuttoman ehdon sisällön muuttamista.

Oikeudenkäyntikulut

57 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kahdeksas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa

on tulkittava siten, että

nämä säännökset ovat esteenä sille, että kun sopimusehto, jolla valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi, johtaa kohtuuttomuutensa vuoksi sellaisen ulkomaan valuutassa myönnettyä mutta kansallisessa valuutassa takaisin maksettavaa lainaa koskevan sopimuksen pätemättömyyteen, johon tämä sopimusehto on otettu, tämä sopimus todetaan päteväksi ja että kyseisestä ehdosta johtuvien kuluttajan velvoitteiden sisältöä mukautetaan muuntamalla kyseisen sopimuksen valuutta ja muuttamalla siinä vahvistettua korkokantaa tai asettamalla kyseisen valuutan vaihtokurssille yläraja.

2) Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa

on tulkittava siten, että

tämä säännös on esteenä sille, että kun sopimusehto, jolla valuuttakurssiriski on asetettu kuluttajan kannettavaksi, johtaa kohtuuttomuutensa vuoksi sellaisen ulkomaan valuutassa myönnettyä mutta kansallisessa valuutassa takaisin maksettavaa

lainaa koskevan sopimuksen pätemättömyyteen, johon tämä sopimusehto on otettu, tämä sopimus pysytetään voimassa sen tekopäivän ja sellaisen kansallisen lainsäädännön voimaantulon välisen jakson ajan, jossa säädetään ulkomaan valuutassa myönnettyä lainaa koskevien sopimusten valuutan muuntamisesta kansalliseksi valuutaksi, korvaamalla kyseinen ehto yleisluonteisilla kansallisen oikeuden säännöksillä, siltä osin kuin tällaisilla kansallisen oikeuden säännöksillä ei voida hyödyllisesti korvata kyseistä ehtoa siten, että kansallinen tuomioistuin vain korvaa sen ilman, että tämä edellyttäisi sen taholta puuttumista, joka merkitsisi sopimukseen otetun kohtuuttoman ehdon sisällön muuttamista.

Allekirjoitukset